МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
(найменування центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки)

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
(повне найменування закладу вищої освіти)
Кафедра філософії

"**ЗАТВЕРДЖУЮ**"
Ректор (перший проректор)

_____
"_____"_____2018 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ФІЛОСОФІЯ

спеціальність 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

освітня програма (спеціалізація) підприємницька діяльність

інститут, факультет Фізико-технічний інститут,

Факультет будівництва, архітектури та дизайну
(назва інституту, факультету)

мова навчання державна

Запоріжжя – 2018 рік

Робоча програма з дисципліни «Філософія для студентів спеціальності 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність, освітня програма (спеціалізація) підприємницька діяльність, ЗНТУ, 2018 – 13 с.

„12” червня, 2018 року. - 13 с.

Розробники: канд. філос. наук, доц. Бондаревич Ірина Миколаївна

(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософії

Протокол від “12” червня 2018 року № 8

Завідувач кафедри _____ (О.В.Бондаренко)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(прізвище та ініціали)
“12” червня 2018 року

Схвалено науково-методичною комісією Факультету будівництва, архітектури та дизайну
Протокол від “29”листопада 2018 року № 2

“___”_____2018 року Заст. голови _____ (С.А. Силенко)

Узгоджено групою забезпечення освітньої програми*

_____

“_____”_____2018 року Керівник групи _____ (А. М. Ткаченко)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td><td>заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td>Кількість кредитів –3</td><td>Галузь знань
07 Управління та адміністрування.

(шифр і назва)</td><td colspan="2">обов’язкова</td></tr>
<tr><td>Модулів – 1</td><td rowspan="8">Спеціальність (освітня програма, спеціалізація)
076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність (підприємницька діяльність
(код і назва)</td><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>Змістових модулів –2</td><td>2-й</td><td>2-й</td></tr>
<tr><td>Індивідуальне науково-дослідне завдання
_____

(назва)</td><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Загальна кількість годин - 90</td><td>4-й</td><td>4-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td>14 год.</td><td>4 год.</td></tr>
<tr><td rowspan="9">Тижневих годин для денної форми навчання:
Тижневих годин для денної форми навчання:
аудиторних – 2 год.
самостійної роботи студента – 4 год.</td><td rowspan="9">Освітній ступінь:
бакалавр</td><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>14 год.</td><td>2 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Інші види:</td></tr>
<tr><td>2 год.</td><td>год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>62 год.</td><td>84 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю: іспит</td></tr>
</table>

Примітка.
Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:
для денної форми навчання - 33,3% до 66,7%
для заочної форми навчання – 6,6% до 93,4%

1. Мета навчальної дисципліни

Мета викладання дисципліни «Філософія» полягає у формуванні філософської культури мислення студентів, засвоєнні ними базових теоретичних знань та практичних навичок застосування філософської методології в процесі розв'язання завдань суспільної й індивідуальної життєдіяльності; збагаченні інтелектуально-творчого потенціалу майбутніх фахівців.

Завданням вивчення дисципліни є:

- усвідомлення загальних засад розвитку філософії, передумов її виникнення, логіку розгортання основних напрямків й тенденцій; опанування основних етапів розвитку стародавньої, західноєвропейської і української філософської думки;
- опанування змісту історико-культурного розвитку людства як процесу розвитку світової філософської думки;
- формування навичок творчого мислення, вміння обгрунтовувати власну думку;
- сприяння формуванню у студентів гуманістичних цінностей.

«Філософія» є однією з дисциплін гуманітарного циклу, який у навчальному плані спеціальності забезпечує громадянську та суспільно-виховну підготовку випускників вищої школи. Роль і призначення курсу полягає у збагаченні студентів знаннями про основні проблеми світової філософії, її поняття, категорії, ідеї, теорії. Викладання означеного курсу має забезпечити засвоєння специфіки філософського осягнення дійсності та сприяти формуванню світоглядно-методологічної культури мислення; розширити та поглибити пізнавально-орієнтаційні знання студентів, майбутніх спеціалістів, у сучасній соціальній реальності; сформувати творчий підхід до пізнання природних і соціальних явищ.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен отримати

загальні компетентності:

1) розрізняти світоглядний, науковий, соціальний і особистісний аспекти проблем;
2) будувати системний погляд на об'єкт і предмет дослідження, використовуючи міждисциплінарні методи і підходи;
3) генерувати нові ідеї (креативність);
4) виявляти, ставити та вирішувати проблеми;
5) здатність до адаптації та дії в новій ситуації

фахові компетентності:

1) визначати на фундаментальному рівні предмет та структуру філософії, її зміст, сутність, основні етапи історії, осягнути завдання, принципи й функції таких філософських дисциплін як онтологія, гносеологія, логіка, аксіологія;
2) на понятійному рівні визначати основні тенденції розвитку сучасної філософії, її історії, а також засвоїти загальну теорію пізнання;
3) на практичному рівні володіти теоретичними основами філософської методології.

Очікувані програмні результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни «Філософія» студент повинен **вміти:**

а) на репродуктивному рівні – засвоїти світоглядно-гуманістичний зміст філософії, усвідомити її людинотворчу природу; будувати універсальну макромодель соціальної дійсності; знати основний зміст усіх розділів курсу;

б) на евристичному рівні – опанувати філософський стиль мислення; досліджувати соціальні явища, використовуючи філософську методологію, аналізувати основні процеси та явища внутрішнього світу людини;

в) на творчому рівні – формувати власну точку зору, спираючись на зв'язок дійсності з філософією; знаходити засоби перетворення дійсності за допомогою філософії; аналізувати філософські, соціальні, політичні та правові явища суспільного життя.

2. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1

Змістовий модуль 1 Філософія як фундаментальне знання. Гносеологічні виміри філософії Стародавнього Світу.

Тема 1. Філософія як система знань.

Філософія як фундаментальне знання. Особливості сучасного етапу еволюційного розвитку людини. Філософія і світогляд. Філософія, міфологія, релігія, наука. Філософія і ідеологія.

Тема 2. Пізнавальний арсенал парадигм премодерну і модерну.

Образ, слово, поняття. Проблема пізнання в філософії Стародавніх Індії і Китаю: підходи до осягнення світу і людини. Співвідношення теоретичного і практичного, досвідного і раціонального пізнання.

Тема 3. Становлення класичної парадигми пізнання Антична і Середньовічна філософія.

Онтологічна гносеологічна проблеми античної філософії: від Хаосу до Космосу. Проблема початку. Релігійна філософія як формат класичного філософствування: реалізм номіналізм. Методологічні засади томізму.

Змістовий модуль 2. Проблема пізнання в західно-європейській і українській філософії.

Тема 4. Класичний формат гносеологічної проблеми в Західно-європейській і українській філософії XVII-XVIII ст.

Філософія і математика як механізм розвитку науки. Принципи класичної науки і класичної філософії. Пізнавальні можливості української філософії.

Тема 5. Західно-європейська філософія: некласичні виміри гносеологічних досліджень.

Ірраціоналізм другої половини XIX – першої половини XXст. Філософія життя, феноменологія, структуралізм: акцентуація ролі чуттєво-досвідного пізнання. Некласична наука і філософія позитивізму.

Тема 6. Західно-європейська філософія: постмодерні виміри гносеологічних досліджень.

Методологчні можливості постструктуралізму і постпозитивізму. Епістема.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п/с	лаб	інш	с.р.		л	п/с	лаб	інш	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Філософія як фундаментальне знання. Гносеологічні виміри філософії Стародавнього Світу												
Тема 1. Філософія як система знань.	15	2	2		1	10	15	1	-			14
Тема 2. Пізнавальний арсенал парадигм премодерну і модерну.	15	2	2		1	10	15	1	-			14

Тема 3. Становлення класичної парадигми пізнання Антична і Середньовічна філософія.	15	2	2			11	15	-	-			15
Разом за змістовим модулем 1	45	6	6		2	31	45	2	-		0	43
Змістовий модуль 2. Проблема пізнання в західно-європейській і українській філософії.												
Тема 4. Класичний формат гносеологічної проблеми в Західно-європейській і українській філософії XVII-XVIII ст.	15	2	4			9	15	1	-			14
Тема 5. Західно-європейська філософія: некласичні виміри гносеологічних досліджень.	15	2	2			9	15	1	-			14
Тема 6 Західно-європейська філософія: постмодерні виміри гносеологічних досліджень.	15	4	2			11	15	-	2			13
Разом за змістовим модулем 2	45	8	8		0	29	45	2	2			41
Усього годин	90	14	14		2	60	90	4	2		14	84

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Філософія як система знань.	2
2	Пізнавальний арсенал парадигм премодерну і модерну.	2
3.	Становлення класичної парадигми пізнання Антична і Середньовічна філософія.	2

4.	Класичний формат гносеологічної проблеми в Західно-європейській і українській філософії XVII-XVIII ст.	4
5.	Західно-європейська філософія: некласичні виміри гносеологічних досліджень.	2
6.	Західно-європейська філософія: постмодерні виміри гносеологічних досліджень.	2

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	-	
2	-	

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	-	
2	-	

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Філософія як система знань.	10
2	Пізнавальний арсенал парадигм премодерну і модерну.	10
3	Становлення класичної парадигми пізнання Антична і Середньовічна філософія.	11
4	Класичний формат гносеологічної проблеми в Західно-європейській і українській філософії XVII-XVIII ст.	9
5	Західно-європейська філософія: некласичні виміри гносеологічних досліджень.	9
6	Західно-європейська філософія: постмодерні виміри гносеологічних досліджень.	11

10. Методи навчання

Підчас викладання курсу використовуються наступні методи навчання:

*пояснення – для з’ясування сутності явища, закону, пронесу;

*бесіда – для виявлення рівня усвідомленості нових понять в процесі діалогу;

*ілюстрація – розкриття предметів, процесів через їх символічне зображення (малюнки, схеми, графіки);

*метод проектів – попередня дослідження певного питання з наступним оприлюдненням результатів;

*метод проблемного запитання – моделювання й розв'язання проблемної ситуації;

*аналітичний – метод мисленнєвого розкладу цілого на частини з метою вивчення їх суттєвих ознак;

*індуктивний метод – встановлення логічного зв’язку в сукупності явищ;

*дедуктивний метод – знаходження відповідностей між загальним положеннями і окремими явищами дійсності;

* діалектичний метод – знаходження нового знання шляхом синтезу протилежних тверджень про явище.

11. Очікувані результати навчання з дисципліни

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Філософія» студент повинен **знати:**

а) на фундаментальному рівні – предмет та структуру філософії, її зміст, сутність, основні етапи історії, осягнути завдання, принципи й функції таких філософських дисциплін як онтологія, гносеологія, логіка, аксіологія;

б) на понятійному рівні – основні тенденції розвитку сучасної філософії, її історії, шкіл, концепцій, а також засвоїти загальну теорію пізнання;

в) на практичному рівні – теоретичні основи філософської методології.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Філософія» студент повинен **вміти:**

а) на репродуктивному рівні – засвоїти світоглядно-гуманістичний зміст філософії, усвідомити її людинотворчу природу; будувати універсальну макромодель соціальної дійсності; знати основний зміст усіх розділів курсу;

б) на евристичному рівні – опанувати філософський стиль мислення; досліджувати соціальні явища, використовуючи філософську методологію, аналізувати основні процеси та явища внутрішнього світу людини;

в) на творчому рівні – формувати власну точку зору, спираючись на зв'язок дійсності з філософією; знаходити засоби перетворення дійсності за допомогою філософії; аналізувати філософські, соціальні, політичні та правові особливості українського суспільного життя.

12.Засоби оцінювання

Для студентів денної форми навчання формами контролю є: письмове опитування на лекціях, захист завдання з СРС, аудиторна контрольна робота, аудиторне тестування, проведення двох підсумкових рубіжних контролів.

Під час контролю враховуються такі види робіт:

- активність роботи студента на практичному занятті оцінюється до 3 балів (всього 6 практичних занять по 3 бали = 18 балів);
-захист домашнього завдання студентом оцінюється до 2 балів;
- розв'язання ситуаційного завдання оцінюється до 2 балів;
- аудиторна контрольна робота – до 10 балів;
- захист доповідей реферату - до 5 балів.

Для студентів заочної форми навчання методи контролю є наступними: захист контрольної роботи, усне опитування на консультаціях, письмовий екзамен.

13. Критерії оцінювання

Поточне тестування та самостійна робота						Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль №1			Змістовий модуль № 2				
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	10	100
15	15	15	15	15	15		

Т1, Т2 ... Т16 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	ОцінкаECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	**A**	відмінно	зараховано
85-89	**B**	добре	
75-84	**C**		
70-74	**D**	задовільно	

60-69	**E**		
35-59	**FX**	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	**F**	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

14. Методичне забезпечення

1. Навчально-методичні рекомендації з вивчення змістовних модулів дисципліни «Філософія», що виносяться на самостійну роботу студента (для спец. Е ф-ту) [Текст]: Навчально-методичне видання / Укладач: Бондаревич І.М. – Запоріжжя, ЗНТУ, 2013. – 34 с.
2. Методичні рекомендації до лекційних та семінарських занять з курсу «Філософія» (для студентів денної форми навчання [Текст]: Навчально-методичне видання / Укладачі: Бондаревич І.М., Головко Л.В., Арсентьєва Г.О. (всього 5 осіб) – Запоріжжя, ЗНТУ, 2014. – 30 с.
3. Методичні рекомендації з вивчення змістовних модулів дисципліни «Філософія» (для студентів заочної форми навчання) [Текст]: Навчально-методичне видання / Укладачі: Бондаренко О.В., Бондаревич І.М., Головко Л.В., Ємельяненко Є.О, Повзло О.М, Тарадайко С.М. – Запоріжжя, ЗНТУ, 2015. – 58 с.
4. Конспект лекцій з дисципліни "Філософія" [Тект] / Арсентьєва Г.О., Бондаревич І.М., Бондаренко О.В., Володін П.В., Головко Л.В., Дєвочкіна Н.М., Ємельяненко Є.О., Повзло О.М., Тарадайко С.М. та інші. - Запоріжжя: Вид-во ЗНТУ, 2015. - 134 с.

15. Рекомендована література

Базова

1. Бичко, А.К., Бичко, І.В., Табачковський, В.Г. Філософія як історія філософії: підручник/ за аг. Ред. Ярошовця В.І. К.: Центр учбової літератури, 2010. 648 с.
2. Бондаревич, І.М. Філософія: діалог мислителів, епох, цивілізацій: навчальний посібник. Запоріжжя, ЗНТУ 2012. 252 с.
3. Бохенский, Ю. М. Современная европейская философия. М.: Научный мир, 2000. – 256 с.
4. Булатов, М. О. Філософський словник. К .: Стилос, 2009. 575 с.
5. Буслінський, В. А., Скрипка, П. І. Основи філософськихзнань: підруч. Л., 2004.
6. Волинка, Г.І. і ін. Вступ до філософії. К., 1999.
7. Горлач,М.І., Кремень, В.Г., Ніколаєнко, С.М., Требін, С.М. Основи філософських знань: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 1028 с.
8. Губерський Л.В., Надольний, І.Ф., Андрущенко, В.П., Розумний, В.П., Бойченко, В.П. Філософія: навч. Посібник. 5 вид., випр. і доп. К.: Вікар, 2005. 457 с.
9. Касьян, В.І. Відповіді на питання екзаменаційних білетів: навч. посіб. 5-те вид. К.: Знання, 2008. 347 с.
10. Коротіч, Г.В. Історія філософії України: курс лекцій: навч.посібник. Маріуполь: ПДТУ, 2002. 148 с.
11. Пазенок В.С. Філософія: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2008. 280 с.
12. Петрушенко, В.Л. Філософія: навчальний посібник. ТзОВ НВФ Магнолія плюс, 2006. 243 с.
13. Русин, М. Ю., Огородник, І. В. Історія української філософії: підручник. К.: ВПЦ "Київський університет", *2008*. . 591 с.
14. Кремень, В.Г., Ільїн, В.В Філософія: мислителі, ідеї, концепції: підручник. К: Книга, 2005. 528с.

15. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посібник. /за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. К.: Знання, 2009. 621 с.

Допоміжна:

16. Античная философия. Энциклопедический словар. Под ред. П. Гайденко. М.: Прогресс-Традиция, 2008. 896 с.
17. Арлычев, А. Н. Онтология и теория познания. М.: Либроком, 2010. 226с
18. Марсель, Г. Китайская мысль; пер.с фр. В. Б. Иорданского. М. : Республика, 2004. 526 с.
19. Гаспарян, Д. Э. Введение в неклассическую философию. М: РОССПЭН, 2011. 398 с.
20. Голосовкер, Я.Э. Избранное: Логика мифа. СПб.: Унив. книга, 2010. 499 с.
21. Діденко, В. Ф. Філософія: ескізи для самопідготовки : Навчальний посібник. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2006. 208 с.
22. Ильин В. В. Теория познания. Эпистемология. М.: Либроком, 2011.138 с.
23. Как мы пишем историю? / Ответ. ред. Г. Гаррега, Г. Дюфо, Л. Пименова. Пер. с франц. М.: РОССПЭН, 2013. – 456 с.
24. Кримський, С. Б. Запити філософських смислів. К.: ПАРАПАН, 2003. 240 с.
25. Крымский, С. Б. Философия как путь человечности и надежды. Киев: Курс, 2000. 308 с.
26. Мамардашвили, М. К. Как я понимаю философию. 2-е изд. М.: Прогресс, 1992. 413 с.
27. Мамардашвили, М. Соловьев, Э., Швырев, В. Классика и современность: две эпохи в развитии буржуазной философии // Философия в современном мире. Философия и наука. Критические очерки буржуазной философии. М.: Наука, 1972. С. 28-94.
28. Мамардашвили, М. К. Необходимость себя. Введение в философию / Лекции. Статьи. Философские заметки. М.: «Лабиринт», 1996. 432 с.
29. Мамардашвили М. К. Очерк современной европейской философии / М.К. Мамардашвили. – СПб.: Азбука-Аттикус, 2012. – 608 с.
30. Миронов, В. В., Иванов, А.В. Онтология и теория познания. М.: Гардарики, 2005. 447 с.
31. Миронов, В. В. Философия и метаморфозы культуры. М.: Современные тетради, 2005. 424 с.
32. Новая философская энциклопедия под ред. В. С. Степина, Г. Ю. Семигин. В 4-х т. Т. 1. М.: Мысль, 2010. 744 с., Т. 2. – М.: Мысль, 2010. – 634 с., Т. 3. – М.: Мысль, 2010. – 692 с., Т. 4. – М.: Мысль, 2010. – 736 с.
33. Свасьян К. А. Феноменологическое познание: Пропедевтика и критика. М.: Академический проект, 2010. – 206 с.
34. Свідзинський, А. Синергетична концепція культури. Луцьк: Вежа, 2009. 696 с.
35. Столяров, А. А. Патрология и патристика (краткое введение), -е изд. - М.: ГЛК, 2004. 158 с
36. Хайдеггер, М. Ницше. Т.1-СПб., 2006; Ницше. – Т.2. – СПб., 2007.
37. Хофмайстер, Х. Что значит мыслить философски? Поиск фундамента всего знания и всего сущего.[Пер. с нем. СПб.: Изд. СПб., 2006. 446 с.

16. Інформаційні ресурси

1. Антисери, Д., Реале, Дж. Западная философия от истоков до наших дней. В 4 тт. Т. 1-2. Античность и Средневековье. Пер. с итал. С.А. Мальцевой. СПб.: Пневма, 2003. 688 с. // Режим доступу: http://yanko.lib.ru/books /philosoph/reale_antiseri-1-2_tom-antic-srednevekovie-2003-8l.pdf
2. Антисери, Д., Реале, Дж. Западная философия от истоков до наших дней. В 4 тт. Т. 3. От Возрождения и до Канта. Пер. с итал. С.А. Мальцевой. С-Петербург: Пневма, 2002. 880

с. // Режим доступу: http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/Reale_ZapFil/Revival/Index.php

3. Антисери, Д., Реале, Дж. Западная философия от истоков до наших дней. В 4 тт. . Т. 4. . От романтизма до наших дней. . .Пер. с итал. С.А. Мальцевой. СПб.: Пневма, 2003. 880 с. // Режим доступу: http://yanko.lib.ru/books/philosoph/reale_antiseri-4_tom-ot_rom_do_nash-2003-8l.pdf

4. Антология мировой философии: Античность. Мн.: Харвест, М.: ООО «Издательство АСТ», 2001. 960 с. // Режим доступу: http://korolev.msk.ru/books/TOR/doc/Antichnaya_Antologiya.txt

5. Антология философии Средних веков и эпохи Возрождения / Сост. С.В. Перевезенцев. М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2001. 448 с. // Режим доступу: http://lib.ru/FILOSOF/SBORNIKI/filosofia_meed.txt

6. Введение в философию: Учеб. пособие для вузов. изд. 3-е изд., перераб. и доп. М.: Республика, 2003. 623 с. // Режим доступу: http://filosof.historic.ru/books/item/f00/s01/z0001072/st000.shtml

7. Зотов, А. Ф. Современная западная философия: учебник. 2-е изд., испр. М.: Высшая школа, 2005. 781 с. // Режим доступу: http://yanko.lib.ru/books/philosoph/zotov-sovr_zap_phil-l.pdf

8. Причепій, Є.М., Черній, А.М., Чекаль, Л.А. Філософія: підручник для студентів вищих навчальних закладів.2.вид., випр., доп. К.: Альма матер, 2007. 592 с. // Режим доступу: http://elibrary.nubip.edu.ua.pdf

9. Сумерки богов Сост. А.А. Яковлев. М.: Политиздат, 1990. – 398 с. // Режим доступу: http://bibliotekar.ru/sumerki/index.htm

10. 49.Философия науки: Общие проблемы познания. Методология естественных и гуманитарных наук: Хрестоматия / Отв. ред.-сост. Л. А Микешина. – М. : Прогресс-Традиция : МПСИ : Флинта, 2005. 992 с. // Режим доступу: http://yanko.lib.ru/books/philosoph/filosof_nauki_xrestomatiya.frr.pdf

11. . Волинка, Г. Читанка з філософії : У 6 кн. Кн. 1. Філософія стародавнього світу. – К.: Довіра, 1993. 207 с. // Режим доступу: http://terepishchyi.com/volinkag_i_gol_red_chitanka_z_filosofi_u_6_knigah_kniga_1_f.pdf

12. Волинка, Г. Читанка з історії філософії : У 6 кн. Кн. 6. Зарубіжна філософія XX ст.. К.: Довіра, 1993. . 239 с.// Режим доступу: http://terepishchyi.com/volinka_g_i_gol_red_chitanka_z_filosofi_u_6_knigah_kniga_6_z.pdf